

ЛЕКСИКА УКРАЇНСЬКИХ ГОВОРІВ ЗАКАРПАТТЯ НА СТОРІНКАХ ЖУРНАЛУ "РІДНА МОВА" (ВАРШАВА, 1933–1939)

Анотація. У статті подано лексичні матеріали з українських говорів Закарпаття, опубліковані журналом "Рідна мова" (Варшава, 1933–1939).

Ключові слова: журнал "Рідна мова", І. Огієнко, українська діалектологія, говори Закарпаття, діалектна лексика.

Summary. Lexical materials on Ukrainian dialects of Transcarpathia, published in the journal "Native Tongue" – "Ridna Mova" (Warsaw, 1933–1939) are given the article.

Key words: journal "Native Tongue" – "Ridna Mova", I. Ohiyenko, Ukrainian dialectology, dialects of Transcarpathia, dialect lexis.

Публікації в журналі "Рідна мова", присвячені закарпатським говорам, уже висвітлювалися в працях українських мовознавців [6; 7; 8; 9; 10: 238–241; 24: 413–417], проте повного висвітлення цього питання ще немає. Підкреслимо, що Й. О. Дзензелівський у статті "Іван Огієнко – діалектолог і організатор діалектологічних досліджень" тільки назвав ряд публікацій у журналі з закарпатської тематики [7: 268].

Помітну увагу приділяв журнал і українським закарпатським говорам.

Мета нашої статті – 1) виявити в журналі "Рідна мова" публікації, присвячені українським говорам Закарпаття; 2) окреслити тематику цих діалектологічних матеріалів; 3) докладніше розглянути лексичні матеріали українських говорів Закарпаття, опубліковані в журналі "Рідна мова".

Проблеми діалектології Закарпаття в журналі "Рідна мова" представлені помітно. Ці публікації охоплюють ряд тем: 1. регіональна ономастика; 2. праці І. Панькевича, присвячені українським говорам Закарпаття, та рецензії І. Огієнка на них; 3. діалектні словнички, лексичні збірки тощо; 4. збірки загадок; 5. інформація про закарпатські діалектні явища у рубриках "Мовне відродження Закарпаття", "Кукіль у житі"; 6. діалектні форми, виявлені рецензентами у художніх творах, підручниках закарпатських авторів; 7. явища мовної інтерференції в краї, зокрема українсько-угорські мовні зв'язки; 8. рекомендації про включення закарпатизмів у загальноукраїнську літературну мову. Через регламентований обсяг статті розглянемо тільки деякі з цих тем.

Про назви на позначення Закарпаття йдеться у статті І. Огієнка "Рідномовні замітки" [20: 45–48]. Діалектні словнички, інші лексичні матеріали опублікували Олександр Полянський [25: 407–408], Михайло Кириченко [12, Ч. 2: 85–88; Ч. 5: 233–236], В. Виногородський [1: 154; 2: 329], отець Антон Станканинець [29: 349–350; 28: 192], збірку загадок подав М. Кириченко [11: 331–332].

І. В. Гренджа-Донський неодноразово виступав на сторінках журналу "Рідна мова" з лінгвістичними замітками, пропозиціями.

У замітці "І Закарпаття щось дасть для соборної літературної мови" (рубрика "Мовне відродження Закарпаття") [4; 41] подані пропозиції автора ввести

в соборну українську літературну мову деякі українські слова, що збереглися в закарпатських говорах, але втрачені в загальноукраїнському лексиконі, – *лазиво* (драбина), *зробище* (цвинтар), *пожед* (відсотки, проценти, від слова *пождати*), *до приходу* (до побачення) та ін.

У підбірці "З народної скарбниці" [3: 231–232] знову запропоновано ввести в соборну літературну мову гарні українські слова: *до приходу*, *лазиво*, про які вже йшлося, а також *сласть* (смак), *водомий* (калабаня, яма під спадиною горою, без джерела, що під час зливи вода вимила).

Ці рекомендації, на думку Й. О. Дзензелівського, зумовлені тим, що В. Гренджа-Донського "як видатного митця і свідомого українця вельми турбувало питання збагачення лексико-семантичної системи української літературної мови", тому він "цілком слушно вважав, що і Закарпаття як частина української національної території у цьому важливому загальноукраїнському процесі також мало брати певну участь" [6: 49]. Письменник зазначив: "Ми, закарпатчани, не дуже можемо мішатись до літературної мови, бо наш край в українських очах – це тільки малесенький кляптик рідної землі; отже, куди більшість – туди й ми. Але якраз тут, серед нашої примітивності, законсервувались старі українські слова, яких нема в загальноукраїнському лексиконі, а тому мусіли прибрати інші" [4: 41].

З приводу пропозицій В. Гренджі-Донського І. Огієнко висловив слушну думку: "Кожна українська говірка, навіть найменша, може дати й дає своє для творення соборної літературної мови. Треба тільки вміти вишукати справді цінне в наших говірках" [17: 41]. Він наголошує, зокрема, що й на Східній Україні частіше вживане слово *зробівшище*, ніж *цвинтар* [17: 41].

2. Інформація про закарпатські діалектні явища у публікаціях І. Огієнка, В. Гренджі-Донського, М. Рішка, поданих у рубриках журналу "Рідна мова" під назвою "Мовне відродження Закарпаття", "Кукіль у житі".

У статті І. Огієнка "Місцеві закарпатські вирази", надрукованій у ж. "Рідна мова" в рубриці "Кукіль у житі" 1937 року [16: 185–188], розглянуто такі питання: 1) подано наукові коментарі до окремих діалектизмів, засвідчених у творах закарпатських

авторів; 2) наведено низку місцевих слів, використаних у творі В. Гренджі-Донського "Ілько Липей" (1936 р.); 3) представлено ряд синтаксичних рис закарпатських говірок, ужитих у повісті "Ілько Липей".

Голосниця 'висок, скроня'. І. Огієнко наголошує, що це мало знане слово в українській мові. Хоча словник за ред. Б. Грінченка й подає це слово, проте значення його не вказує, ставить знак запитання: "Я ж його (пристріт) викликаю з вух, з-під вух, з голосниць, з-під голосниць" (Етногр. зб., V, 52) (с. Конятин на Гуцульщині).

Слово *голосниця* І. Огієнко знайшов і в творах закарпатських авторів: а) у повісті "Ілько Липей" В. Гренджі-Донського: Над голосницями з'явилися срібні волоси" (с. 60); б) у шкільному підручнику "Жива мова" Франца Агія (Ужгород, 1936), де слово скроня пояснено словом голосниця (с. 46).

І. Огієнко підкреслив, що в загальноукраїнській літературній мові усталилися слова висок, скроня, які засвідчують і словники та художня література: 1) Російсько-український словник за ред. А. Кримського та С. Єфремова (т. 1, с. 78) перекладає рос. *високъ* – висок, рідко – скронь; 2) словник за ред. Б. Грінченка (т. 1, с. 188) подає *висок* і наводить приклад з приказок Номиса "Сивизна на висках". Слова *скроня* (пор. пол. *skroń*) у цьому словнику нема; 3) правописний словник Голоскевича подає *скроня* жін. р.; 4) у перекладі твору А. Міцкевича "Пан Тадеуш" М. Рильського знаходимо слово *скрона*: "Пашать її гарячі скрона" (с. 65).

І. Огієнко підсумовує: "Як бачимо, ми вживаємо в своїй мові або слова російського "висок" (правда, сильно в нас уже закоренилося), або польського "скроня", а між тим маємо своє – *голосниця* (місце, де голос ніби входить до нас?)" [16: 185].

Жалива 'кропива'. І. Огієнко зустрів це слово у підручнику Ф. Агія "Жива мова" (Господар землі не обробляв. Росли там *жалива* й бур'ян) (с. 72) та повісті В. Гренджі-Донського "Ілько Липей": Зшивали жаливляні міхи. Там працював Філеш – у відділі кропива, з іншими "жаливляниками", як ми їх називали (с. 68–69).

І. Огієнко зауважує, що в літературній українській мові усталилося слово *кропива*, хоча в говорах відоме і слово *жалива*. Це слово фіксує словник за ред. Б. Грінченка з Кам'янецького повіту.

Лексема *жалива* утворена від дієслова *жалити*, що знане в народній мові, пор. українську народну пісню: *Як пішла я у кропиву спати, пожалила собі литки й н'яти* [16: 185–186].

Ніч і день 'удень і вночі'. Іван Огієнко наголошує, що в українській мові з глибокої давнини вживається вираз *день і ніч, удень і вночі*, тобто спочатку кажемо день, а потім ніч.

У грецькій мові маємо навпаки – спочатку ніч, а потім день – ніч і день (див. Дії Апостольські 26⁷ – *ὄρατα ναὶ νύκτα*).

Як підкреслив І. Огієнко, на Закарпатті збереглася стародавня форма *ніч і день*, що зафіксована і в художніх творах (*Триста жандарів гонило ніч–*

день по полонинах (с. 18); *Я працював ніч і день* (с. 40); *Жандари ніч–день б'ють* (с. 114) (В. Гренджа-Донський "Ілько Липей"); *Де ніч і день нелюдські* (М. Рішко "Гірські вітри", с. 27).

Для порівняння І. Огієнко наводить паралель з твору О. Маковея "Ревуня": *Як ніч, так днина* (с. 34).

У підсумку І. Огієнко зауважує, що в українській літературній мові панує форма *день і ніч*, хоча говори, зокрема й закарпатські, знають і протилежний вислів [16: 186].

Визирець 'вікно'. На це слово І. Огієнко натрапив у творах В. Гренджі-Донського – повісті "Ілько Липей": В невеликому визирці була дірава шиба (с. 96); у збірці поета "Тобі, рідний краю": Відсунула маленький визирець (с. 33).

Українські говори для позначення вікна мають ще ряд слів, напр., лемків. *вигляди* (пор. загальноукр. *виглядати в вікно*).

Слово *визир* 'вікно' з Острозького повіту на Волині фіксує і словник за ред. Б. Грінченка, пор. іще *визирати* 'дивитися з вікна', *визирцем* 'виглядаючи' [16: 186–187].

Переставляти 'відправляти на той світ?'. І. Огієнко зафіксував цей діалектизм у повісті В. Гренджі-Донського "Ілько Липей": Розбійник Липей гуляє, *переставляє* людей (с. 17).

Учений наголошує, що українська мова знає архаїчне слово *переставитися* як запозичення з церковнослов'янської (ц.-сл. *преставитисѧ*). Зустрічається цей архаїзм у творах Марка Вовчка: Перше він переставився, а за ним і вона, - вкупі поруч і поховали їх (т. 1, с. 15). Очевидно, в закарпатських говорах також зберігся цей архаїзм у значенні "відправляти на той світ" [16: 187].

Читавай. І. Огієнко натрапив на цей діалектизм у повісті В. Гренджі-Донського "Ілько Липей": Марійка гарна, здібна, читава (с. 36).

Словник за ред. Б. Грінченка також подає це слово з Угорської Русі (тобто з Закарпаття), пояснюючи 'большой, порядочный, хороший'.

Для І. Огієнка не зовсім зрозуміле значення лексеми *читава* у творі В. Гренджі-Донського [16: 187].

Челядіна 'дівчина'. Цей діалектизм І. Огієнко знайшов у повісті В. Гренджі-Донського "Ілько Липей": Ількові тільки добру челядину (с. 30).

Як зауважує І. Огієнко, лексема *челядина* 'дівчина', яка хоч потроху і забувається в українській літературній мові, у живорозмовній народній мові можна почути часто не тільки в закарпатських, але й надніпрянських говорах.

Словник за ред. Б. Грінченка подає 2 народні пісні, де вжито це слово: Ой тепер же я не дівка, тепер я в батька не дитина, не дитина та й не *челядіна*. Цей же словник вмістив і слово *челядін* 'парубок'.

За свідченням І. Огієнка, лексема *челядіна* вживається часто і на Гуцульщині, де означає "жінка взагалі" [16: 187].

Іван Огієнко навів ще ряд інших місцевих слів, використаних у повісті В. Гренджі-Донського "Ілько

Липей”, подавши в дужках літературну форму: *чим* (ніж), *солена* (солоня), *попрацався* (попрощався), *звідтам* (звідти), *сонічко* (сонечко), *салаш* (шалаш, курінь), *скритись* (сховатись), *відтак* (потім), *поляг* (поліг), *стадо овець* (отара), *ввечір* (ввечері), *скорше* (скоріше), *лопло* (лопнуло), *там утікати* (туди утікати), *через день* (удень), *кинула собою* (кинула) та ін. [16: 188].

У замітці І. Огієнка ”Закарпатські місцеві вирази”, яка опублікована в рубриці ”Кукіль у житі” в № 2 журналу за 1939 р., наведено деякі закарпатські діалектизми – лексичні та граматичні, які він запримітив у повідомленнях по радіо Пресового Бюро Карпатської України [15: 90].

3. Закарпатські діалектні форми, виявлені рецензентами у художніх творах, підручниках закарпатських авторів.

У рецензіях, оглядах засвідчено десятки закарпатських діалектизмів різного типу – лексичних, етнографічних, фонетичних, акцентуаційних, морфологічних, словотворчих, синтаксичних.

Найбільшу увагу мові письменників Закарпаття приділив І. Огієнко.

Так, у статті-рецензії ”Мовне відродження Закарпаття. Мова закарпатських поетів”, характеризуючи поетичну збірку В. Гренджі-Донського ”Тобі, рідний краю” (Ужгород, 1936), І. Огієнко вказав на використані в ній закарпатські діалектизми: *ззоряє* (ззоріє); *самодруга*; *став* (вода), *гать* (вода), *ід маржині* (до худоби), *кошениця* (стерня), *пивник*, *женциця*, *сапіна*; *в косара* (в косаря), *у радості* (у радості); *свобідний*, *свобідно* (вільний, вільно); місцеві наголоси – *гріблі* (граблі), *орлиці* (орліці), *веселі* (веселі), *малинові* (малинові), *смереківий* (смереківий), *задушу* (задуш), *нажену* (нажен), *підкручу*, *поворбжу*, *привёрну*, *пробшу*, *украде*, *заходіти*, *сходив* (сходив), *полетіла* (полетіла), *здобулі* (здобули), *буду*, *буде*, *будеш* (буду, буде, будеш), *вона* (вона), *в тобі* (в тобі), *на мою* (на мою), *на свою* (на свою) та ряд ін. [18: 91–92].

І. Огієнко при аналізі поетичної збірки Миколи Рішка ”Гірські вітри” (Ужгород, 1936) у рубриці ”Мовне відродження Закарпаття” [19: 141–142] хоч і наголосив, що мова поезій М. Рішка – ”чиста літературна” і що в ній ”дуже мало місцевих виразів”, усе ж зафіксував деякі локалізми: *святчні* (святкові), *зісохлі* (засохлі), *щоби* (щоб), *часу* (часу), *ловлю* (ловлю), *порив* (порив), *темрява* (тёмрява), *високо* (високо), *батьківський* (батьківський), *впаде* (впаде), *прапори* (прапори) та ін. [19: 141].

Стаття І. Огієнка ”Як укладати початкові читанки” (”Жива мова” Франца Агія), надрукована в ж. ”Рідна мова” за 1937 рік [23: 169–189], рецензує шкільний підручник української мови Франца Агія ”Жива мова. 1. Граматика, правопис, стиль”, виданий в Ужгороді 1936 року. У цій докладній рецензії обсягом 12 стор. І. Огієнко звернув увагу на мову підручника, вказавши насамперед ”місцевізми”, підкресливши, що їх тут ”ще багато”. І. Огієнко відзначив різні групи діалектизмів:

а) лексеми, уживані не тільки в закарпатських говірках, але й у інших західноукраїнських говорах: *верета* (рядно), *вихарена* (вичищена), *де пішов* (куди пішов), *дівочка* (дівчинка), *дує* (дме), *єї* (її), *заліза йнуть* (беруть), *недавай їмитися* (не дай себе зловити), *конар* (гілка), *куриця* (курка), *кусник* (кусок, кавалок), *лабка* (лапка), *лед* – *на леді*, *леди* (лід, на льоду, льоди), *най* (нехай, хай), *найскорше* (найскоріше), *нянько* (батько), *паленка* (горілка), *полудне* (південь, опівдня), *потятка* (пташенятка), *розказ* (наказ), *сокотити* (стерегти), *сріберний* (срібний), *тверда зима* (люта зима), *хосен* (користь), *цукорки* (цукерки), *червак* (черв’як), *шесте* (шосте), *видіти* (бачити), *город* (місто), *жона* (жінка), *заяць* (заєць), *кормити* (годувати), *много* (багато), *острити* (гострити), *отворити* (відчиняти, відмикати), *погибли* (загинули), *празник* (свято), *сідий* (сивий), *ти* (тобі), *печи* (пекти) та ін.;

б) власне закарпатські вирази: *баревний* (кольоровий), *в’єдно* (разом), *голодніла* (голодувала), *груночка* (гірка), *дагде* (де-не-де), *дале* (далі), *даякий* (якийсь), *дачогось* (чогось), *дачимсь* (чимось), *дідик* (дідусь), *завісь* (повісь – від повісити), *залізничар* (залізничник), *заслати* (послати), *інак* (інакше), *казяться* (псуються), *копле* (копає), *похоплю* (похапаю), *мамка* (мама), *маточка* (мамуся), *подецо* (дещо), *подечого* (дечого), *родак* (родич), *сяк* (так), *торговля* (крамниця), *череп* (черепиця), *яличка* (ялинка), *яслі* – *яслі* (ясла) [23: 173]. *красно* (гарно, добре), *образи* (малюнки), *продовжайте* (продовжуйте) та ін. [23: 177–178];

в) власне закарпатські вирази, які сам І. Огієнко не зміг пояснити (у дужках наводимо свої пояснення): *бавки* (ігри), *биля* (стебла кукурудзи), *бігар* (палиця), *грабкання* (гребсти граблями), *заграбкати* (загребти), *звідаємо* (питаємо), *квітчина загорода* (палісадник), *кормильниця* (ясла, жолоб, корито), *лада* (ящик), хибно написане слово треба *перетягнути* (закреслити), *швець платяє* (ставить латки), *на повалу лізе* (на горіще), *пойте дому* (ходіть додому), *спер воду* (затримав), *стріпають руками* (розмахують), *тягло* (пара волів чи коней, упряж), *харити* (прибирати), *хотар* (кордон), *шпор* (пічка) та ін. [23: 173].

4. Явище мовної інтерференції на Закарпатті, зокрема українсько-угорські мовні контакти, висвітлювалися на сторінках журналу ”Рідна мова” у статтях о. А. Станканинця ”Мадяризми в українській мові на Закарпатті” [27: 337–338] та О. Мицюка (з Праги) ”До впливів старої русько-української культури на мадярську” [14: 67–72]. Див. про це [13: 59–60; 26: 57–61].

Як бачимо, журнал ”Рідна мова”, що виходив у Варшаві до Другої світової війни, у публікаціях І. Огієнка, В. Гренджі-Донського, А. Станканинця, О. Полянського, М. Кириченка, В. Виногородського, О. Мицюка надрукував значну кількість різножанрових матеріалів (статей, рецензій, відгуків, бібліографічних оглядів, повідомлень, словників, лексичних підбірок, консультацій, рекомендацій,

листів тощо), присвячених українським говорам Закарпаття.

У цих працях подаються: 1) діалектні словнички та підбірки лексики О. Полянського (107 лексем, записаних у Мукачеві), М. Кириченка (271 слово, записане в с. Івашковиця на Іршавщині), лексичні матеріали В. Виногородського, засвідчені на Мараморощині, лексика з Мукачева та с. Імстичева на Іршавщині у записах о. А. Станканинця, матеріали В. Гренджі-Донського; 2) збірка загадок (35 загадок, записаних М. Кириченком у с. Івашковиця); 3) інформація про закарпатські діалектні явища у рубриках "Мовне відродження Закарпаття", "Кукіль у житі"; 4) закарпатські діалектизми, виявлені рецензентами (насамперед І. Огієнком) у художніх творах В. Гренджі-Донського, М. Рішка та шкільному підручнику з української мови "Жива мова" Ф. Агія; 5) угорські запозичення в українських говорах Закарпаття та слов'янізми, у т. ч. й українізми, в угорській мові (праці А. Станканинця, О. Мицюка).

На сторінках журналу "Рідна мова" зафіксовано сотні лексем з українських говорів Закарпаття, діалектних рис іншого типу, що робить журнал цінним, ще й досі маловідомим джерелом для дослідження закарпатських говорів.

У журналі закарпатські діалектизми не тільки фіксувалися, тут висловлювалися пропозиції про включення ряду закарпатизмів до загальноукраїнської літературної мови: *лазиво* (драбина), *гробщице* (цвинтар), *пожед* (відсотки, проценти, від слова пождати), *до приходу* (до побачення), *сласть* (смак), *водомий* (калабаня, яма під спадистою горою, без джерела, що під час зливи вода вимила) (пропозиція В. Гренджі-Донського); *голосниця* (скроня) (пропозиція І. Огієнка).

З вищевказаного видно, що журнал "Рідна мова" І. Огієнка, перший в Україні журнал з українського мовознавства, включив Закарпаття у свої публікації не випадково. Основна мета цього – прилучити Закарпаття до творення єдиної української літературної мови. Саме це і було основним завданням журналу "Рідна мова" при його заснуванні в 1933 році. Воно виражалося у кредо "Для одного народу – одна літературна мова, один правопис, одна термінологія".

Позиція І. Огієнка у питанні про діалектну основу єдиної української літературної мови була чіткою: ця основа повинна бути полідіалектною. Про це свідчать його слова, які наводилися вище [17: 41].

Література

1. Виногородський В. Слова з Підкарпаття // Рідна мова. – 1933. – Ч. 4. – С. 154.
2. Виногородський В. Цікаві слова з Закарпаття // Рідна мова. – 1935. – Ч. 7. – С. 329.
3. Гренджа-Донський В. З народної скарбниці // Рідна мова. – 1935. – Ч. 5. – С. 231–232.
4. Гренджа-Донський В. І Закарпаття щось дасть для соборної літературної мови // Рідна мова. – 1937. – Ч. 1. – С. 41.
5. Гренджа-Донський В. Цікава складнева особливість Закарпаття // Рідна мова. – 1937. – Ч. 1. – С. 42.
6. Дзензелівський Й. В. Гренджа-Донський на сторінках журналу "Рідна мова" // Дукля. – 1995. – № 3. – С. 48–53.
7. Дзензелівський Йосип. Іван Огієнко – діалектолог і організатор діалектологічних досліджень // Записки Наукового товариства імені Т. Шевченка. Т. 239. Праці Філологічної секції. – Львів, 2000. – С. 257–269.
8. Дзензелівський Йосип. Іван Огієнко як діалектолог і організатор діалектологічних досліджень // Іван Огієнко (Незабутні імена української науки). Тези доп. Всеукраїнської наук. конф., присвяченої 110-річчю від дня народження професора Івана Огієнка (26–27 травня 1992 р.): У 2-х ч. – Львів, 1992. – Ч. 1. – С. 74–77.
9. Дзензелівський Й. Питання діалектології на сторінках журналу "Рідна мова" // Духовна і науково-педагогічна діяльність І. Огієнка в контексті українського національного відродження: до 110-річчя від дня народження. Тези доп. наук.-теорет. конф. (квітень 1992 р.). – Кам'янець-Подільський, 1992. – С. 95–98.
10. Каньовська О. Діалектні матеріали часопису "Рідна мова" // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства: Збірник наук. праць. – Вип. 4. Українське і слов'янське мовознавство. Міжнародна конференція на честь 80-річчя проф. Йосипа Дзензелівського. – Ужгород, 2001. – С. 238–241.
11. Кириченко Мих. Закарпатські загадки // Рідна мова. – 1937. – Ч. 7–8. – С. 331–332.
12. Кириченко Михайло. Словник закарпатського говору // Рідна мова. – 1937. – Ч. 2. – С. 85–88; Ч. 5. – С. 233–236.
13. Лизанець П. М. Угорсько-українські міжмовні контакти (На матеріалі українських говорів Закарпаття): Конспект лекцій. – Ужгород, 1970. – С. 59–60.
14. Мицюк О. До впливів старої русько-української культури на мадярську // Рідна мова. – 1936. – Ч. 2. – С. 67–72.
15. Огієнко І. Закарпатські місцеві вирази // Рідна мова. – 1939. – Ч. 2. – С. 90.
16. Огієнко Іван. Місцеві закарпатські вирази // Рідна мова. – 1937. – Ч. 4. – С. 185–188.
17. Огієнко І. Мовне відродження Закарпаття // Рідна мова. – 1937. – Ч. 1. – С. 41.
18. Огієнко І. Мовне відродження Закарпаття. Мова закарпатських поетів // Рідна мова. – 1937. – Ч. 2. – С. 89–92.
19. Огієнко І. Мовне відродження Закарпаття // Рідна мова. – 1937. – Ч. 3. – С. 141–142.
20. Огієнко І. Рідномовні замітки // Рідна мова. – 1936. – Ч. 1. – С. 45–48.

21. Огієнко І. Складневі недомагання західноукраїнських письменників // Рідна мова. – 1938. – Ч. 4. – С. 155–158.
22. Огієнко І. Цікава складнева особливість Закарпаття // Рідна мова. – 1937. – Ч. 1. – С. 42.
23. Огієнко І. Як укладати початкові читанки ("Жива мова" Франца Агія) // Рідна мова. – 1937. – Ч. 4. – С. 169–180.
24. Панасюк О., Чорненький Я. Щомісячник "Рідна мова" Івана Огієнка та питання діалектології // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства: Збірник наук. праць. Вип. 4. Українське і слов'янське мовознавство. Міжнародна конференція на честь 80-річчя проф. Йосипа Дзензелівського. – Ужгород, 2001. – С. 413–417.
25. Полянський О. До підкарпатського словника // Рідна мова. – 1933. – Ч. 12. – С. 407–408.
26. Прозор Н. С. Деякі аспекти українсько-угорських мовних контактів у висвітленні журналу "Рідна мова" (1933–1939) // Acta Hungarica. 1998. IX-ий рік видання. IX évfolyam, 1998. – Ужгород–Ungvár, 2000. – С. 57–61.
27. Станканинець А. Мадяризми в українській мові на Закарпатті // Рідна мова. – 1938. – Ч. 7–8. – С. 333–338.
28. Станканинець Антін. З українського Закарпаття // Рідна мова. – 1939. – Ч. 4. – С. 192.
29. о. Станканинець А. Рідномовні замітки // Рідна мова. – 1938. – Ч. 7–8. – С. 349–350.